

○ WILLIAM FAULKNER [viljem fólkner] (1897 - 1962)

Prozaik, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru (1949). Pochádzal zo štátu Mississippi, počas 1. sv. vojny bol letcom v americkej armáde vo Francúzsku, potom žil dobrodružným a tuláckym životom, striedal zamestnania. Literárny úspech mu dovolil usadiť sa a venovať sa iba literatúre v mississippijskom Oxforde. Je výrazne ovplyvnený F. M. Dostojevským, naturalizmom a modernou.

- F. je považovaný za jedného z novátorov kompozície moderného románu, ktorá je uňho akoby chaotická, až v závere sa ukazuje, že jednotlivé čiastočky logicky súvisia.
- Sartoris - román; je kronikou kedysi významnej rodiny, ktorá sa nevie vyrovnáť s vojnovými zážitkami a súčasným syetom; hrdina sa po návrate z 1. sv. vojny snaží nájsť zmysel života, čím pripomína hrdinov stratenej generácie
- Bl'abot a bes - román, znázorňuje skazu starej južanskej aristokratickej rodiny
- Divé palmy - román zložený z dvoch dejovo nezávislých príbehov o zmysle života a lásky - príbeh **Divé palmy** o nedovolennej mileneckej láske končí smrťou ženy po ilegálnom potrate a nútenými prácami pre muža, druhý príbeh **Starec Mississippi** rozpráva o trestancovi, ktorý počas povodne zachráni tehotnú ženu a jej novonarodené dieťa, je však obvinený z pokusu o útek a je mu zvýšený trest

Na začiatku 20. st. je prevládajúcim smerom modernizmus, ktorý sa prejavuje hlavne v tvorbe stratenej generácie. Súčasne sa uplatňuje spoločenská kritika v dielach významných realistov, niekedy naturalistov.

○ HARRY SINCLAIR LEWIS [hari sinklér lujs] (1885 - 1951)

Prozaik, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru (1930). Získal univerzitné vzdelanie, venoval sa novinárskej činnosti. S rutinou reportéra zachytával detaily života v menších i väčších provinčných mestečkách. Pre L. je charakteristický precízny a výstižný opis prostredia a vonkajších prejavov postáv. Nastavoval krivé zrkadlo malomestskému snobstvu a pokrytectvu. Kritizoval rôzne sféry spoločenského života: náboženstvo, biznis, vedu a pod.

- Babbitt - román; stretávame sa s malomeštiakom, ktorého meno dalo americkej angličtine nové slovo *babbitt* (úzkoprsé, samofúbe malomeštiactvo); L. opísal príbeh márnej snahy vzbúriť sa proti rodinným a spoločenským konvenciám; vzorný manžel, otec a obchodník, George Babbitt, je typickým predstaviteľom strednej vrstvy; autor ho zobrazuje v rôznych prostrediach (kancelária, kluby, hostince, rodina) a v rôznych sociálnych úlohách ako prosperujúceho obchodníka, úspešného rečníka, manžela a otca, milenca..., aby vynikli jeho slabosti (zbabelosť, malomeštiactvo); pokúsi sa síce vzoprieť konvenciám, ale pokorne a s radosťou sa vráti medzi „správnych občanov“
- Arrowsmith - román o lekárovi, ktorý sa nedá zlákať vidinou komerčného úspechu a i za cenu obetovania osobného šťastia sa venuje vedeckej práci
- Elmer Gantry - román. satirický útok na náboženskú pokrytnosť

MARCEL PROUST
(1871-1922)

Francúzsky prozaik, predstaviteľ nového typu subjektívnej prózy. Narodil sa v Paríži v rodine slávneho lekára a židovskej matky. Vyšľudoval právo, pohyboval sa v popredných literárnych salónoch a plne sa venoval literatúre. Od detstva trpel astmou a veľa rokov žil úplne izolovaný od vonkajšieho sveta vo svojom byte. Zomrel v Paríži.

Po štúdiách prispieval do literárnych časopisov, napísal zbierku poviedok a básní *Rozkaše a dni*, súbor esejí, literárnych paródii a kritík *Napodobeniny a rozmanitosti* (vyšiel roku 1919) a rozsiahly autobiografický román *Jean Santeuil* (vyšiel posmrtno roku 1952). Od roku 1907 až do smrti písal svoje kľúčové dielo – románový cyklus *Hľadanie strateného času*.

HLADANIE STRATENÉHO ČASU

Sedemdielny románový cyklus, zakladateľské dielo modernej psychologickej prózy (I. *Swann*, II. *V tieni kvitnúcich dievčat*, III. *Ku Guermantovcom*, IV. *Sodoma a Gomora*, V. *Uväznená*, VI. *Zmiznutá Albertina*, VII. *Znovunájdenný čas*).

Cyklus rozprávaný v prvej osobe je voľným sledom dejov, pocitov, nálad a úvah, ktoré zažil rozprávač Marcel alebo mu ich nejakým spôsobom sprostredkovali iné osoby. Autor koncipoval dielo ako katedrálu, ktorá prináša pohľad na život a na svet z mnohých uhlov.

V I. diele sú opísané spomienky na detstvo, na spoločnosť, ktorá rozprávača obklopovala, v epizóde *Swannova láska* (vydáva sa aj samostatne) je zachytený príbeh, ktorý sa prihodil Marcelovmu strýkovi 30 rokov pred chlapcovým narodením. Opisuje genézu Swanovej lásky k Odette de Crécy, žene pochybnej povesti. Vzťah k nej sa vyvíjal od prvého očarenia cez vášnivý a hlboký ľúbostný pomer až k stupňovaniu podozrievavosti, chorobnej žiarlivosti a Swanovým snovým halucináciám. Deje prebiehajú prevažne v atmosfére vznešených salónov s vycibreným hudobným, výtvarným a literárnym životom.

V ďalších dvoch dieloch Marcel rozpráva o svojej láske ku Gilberte Swanovej, k Albertine a o svojich návštevách v salóne vojvodkyne de Guermantes. V *Sodome a Gomore* je zachytené prostredie mravných zvráteností a anomálií baróna de Charluse, huslistu Morela a iných so sprievodnými úvahami o homosexualite. *Znovunájdenný čas* opisuje vzťahy medzi starnúcimi ľuďmi a vyjadruje rozprávačovo umelecké vyznanie úvahami o Balzacovi a Baudelairevi, ktorých tvorba je mu povzbudzujúcim príkladom.

Cyklus je nepretržitým sledom asociácií, v ktorom zmyslové vnemy (zrakové, sluchové, čuchové, chuťové alebo motorické – napr. poloha pri spánku) uvoľňujú prúd spomienok a vyvolávajú prežívanie minulosti. Základným problémom je pojem času – objektívneho času spoločenského a subjektívneho vnútorného, v ktorom sa vyvíja napr. vedomie.

Postavy, ktoré sa vyskytujú v cykle okolo 230 (prevahu tvoria ľudia z prostredia aristokratických salónov, umelci, príslušníci rozprávačovej rodiny a služobníctva), nežijú vlastným životom; ale iba v rozprávačových predstavách.

Autor v diele, ktoré až na výnimky nemá zápletky a obíde sa bez konfliktov, rozbil tradičnú románovú výstavbu a nahradil ju prúdom predstáv s impresionistickými a symbolickými prvkami, sústredenými na psychologickú analýzu. Vypätý subjektivismus vyjadril zadúšavým rozprávaním väčšinou bez kapitol a odsekov, s dlhými vetami, niekedy i niekoľkostránovými. Dielo, ktoré bolo označené za „ľudskú komédiu 20. storočia“, svojím intuitívnym prístupom prispelo k sebaopoznaniu človeka a výrazne ovplyvnilo ďalší vývoj svetovej prózy, najmä tzv. nový román v 60. rokoch.

HENRI BARBUSSE
(1873–1935)

Francúzsky prozaik a publicista. Narodil sa v Asnières v rodine novinára. Po štúdiách filozofie a literatúry pracoval ako redaktor v novinách a v nakladateľstve a venoval sa literárnej činnosti. V čase prvej svetovej vojny odišiel ako dobrovoľník na front. Po vojne založil ľavicovú intelektuálnu organizáciu a časopis *Clarté* (Jasno) s významným medzinárodným dosahom a bol organizátorom protivojnových a profuturistických vystúpení. Zomrel v Moskve.

Po symbolistických básnických začiatkoch (zbierka *Plačky*) napísal slávne romány *Peklo*, *Oheň*, *Jasno* a zbierku poviedok *Medzi nami*. Z rozsiahleho publicistického diela vyšli v českých prekladoch a. i. výber *Štátnstvo lásky*, *Medzi nami*, *Biely teror*, *Co hoto bude*, *Spisovateľ a revolúcia*.

OHEŇ

Protivojnový román s podtitulom *Denník bojového družstva*, najslávnejšia autorova kniha.

Dielo začalo vychádzať časopisecky na pokračovanie roku 1916. Na konci tohto roka vyšlo knižne. Barbusse v ňom ako radový vojak dobrovoľník autenticky zachytil zážitky z prvej svetovej vojny v zákopoch francúzsko-nemeckého frontu. Román venovaný „pamiatke kamarátov, ktorí padli vedľa mňa na Crouy a na kóte 119“, je vlastne sledom 24 kapitol. Striedajú sa v nich epizódy z vojnových bojov s úvahami jednotlivcov, detailné žánrové obrázky z vojenského odpočinku so scénami vykresľujúcimi vysilujúcu prácu pri budovaní zákopov (kapitola *Robota*), zdanlivé oddychové dialógy vojakov s panoramatickými obrazmi bitiek, pokojné zábery krajiny s otrasnými obrazmi hrôzy a utrpenia (kapitoly *Oheň*, *Obvážisko*). Denníková forma umožňuje, že hrdinami sú jednotliví vojaci, vrátane autora rozprávača, ktorý dáva slova svojim druhom. Román vrcholí, keď v boji padne takmer celé družstvo, živí hľadajú mŕtvych kamarátov a s vypätím posledných síl vlečú ranených na obvážisko.

Oheň je nielen stuhujúcim obrazom všedného frontového života prostých vojakov, ale aj vykreslením ich myšlienkového dozrievania a uvedo-

movania si, že jediným riešením je boj proti sociálnym a nacionálnym pôvodcom vojny. Autor označil knihu za dielo integrálneho a širokého realizmu. Dokázal to kompozične (kontrastným radením kapitol, striedaním svetla a tieňa, pokoja a dramatického vypätia, protikladnosťou filozofickej úvahy a záznamom útržkov rozhovorov) i po jazykovej stránke, uplatnením hovorových a argotických prvkov.